

# Hållbara Gotland

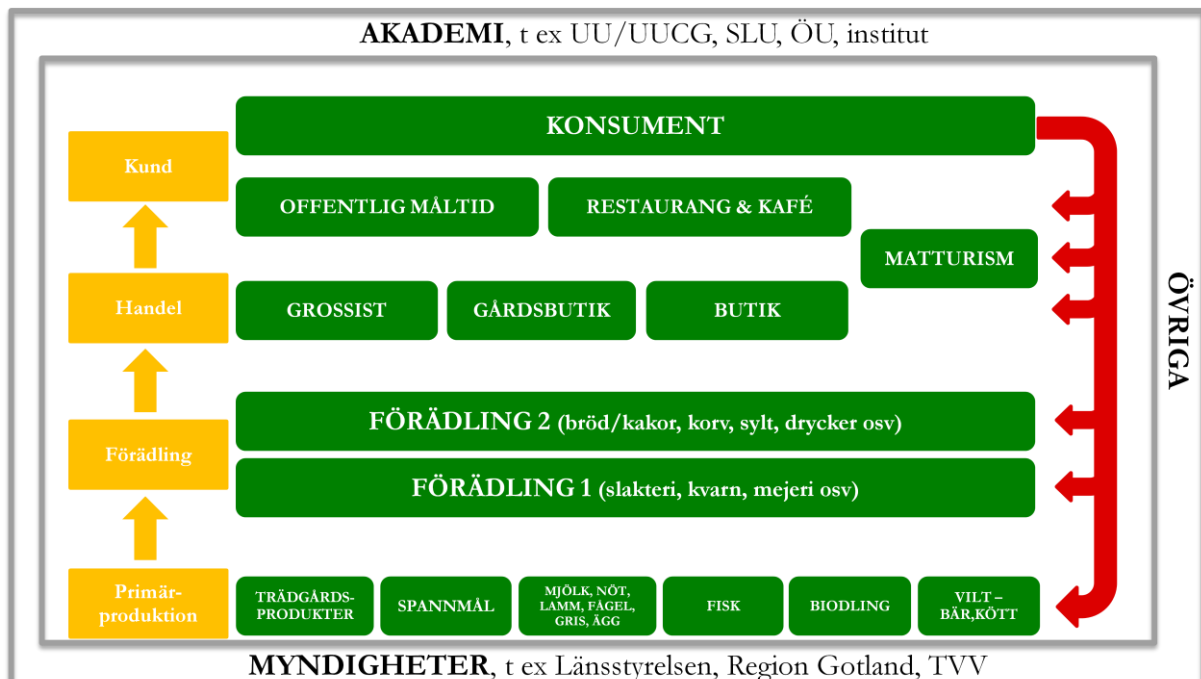
Förstudierapport

## Hållbara livsmedel och maritima näringar

2016-11-30

Samordningsansvariga:

Region Gotland och Länsstyrelsen



## SAMMANFATTNING

Denna förstudie omfattar området *Hållbara livsmedel och maritima näringar* i enlighet med den uppdelning som görs i *Tillväxtverkets genomförandeplan för insatser för regional tillväxt och näringslivsutveckling i Gotlands län för perioden 2016-2019*, och som bygger på slutrapporten *Hållbara Gotland* som presenterades i juni 2016. Förstudien svarar på behovet av prioriterade insatser inom ett för Gotland mycket viktigt område. Till grund för både arbete och resultat ligger *En regional mat- och livsmedelsstrategi för Gotland 2016-2025*, samt *Tillväxtprogram för Gotland 2016-2020*, där mat- och livsmedelsnäringarna är ett av två styrkeområden. Samordningsansvaret för förstudien har Region Gotland och Länsstyrelsen i Gotlands län haft, i nära samverkan med Gotland Grönt Centrum AB.

Resultatet av förstudien är ett första steg i handlingsplansarbetet för genomförande av mat- och livsmedelsstrategin och tillväxtprogrammet under åren 2017-2020. Flera av de insatser som identifierats kommer att finansieras på andra sätt än genom de medel, som tillgängliggjorts genom det statliga näringslivspaketet. Andra finansieringsmedel är till exempel via landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet, som handläggs hos Länsstyrelsen, och genom Leader Gute.

I den här rapporten presenteras både övergripande projektområden och mer konkreta projektidéer, vilka helt eller delvis kan bli aktuella för finansiering med medel inom ramen för *Hållbara Gotland*. Vissa av projektidéerna/-aktiviteterna måste utvecklas till en konkretiseringsgrad som gör det möjligt att värdera om de till fullo ryms här ur ett finansieringsperspektiv. Det kan till exempel handla om insatser som gynnar primärproduktionen. Förstudien visar på fem projektområden med en gruppering av projektidéer/-aktiviteter enligt nedan.

**1. Hållbara företag – affärsmässighet, attraktiv arbetsplats, miljöhänsyn** – projektidéer/-aktiviteter som tydligt är inriktade på de tre hållbarhetsaspekterna som handlar om ekonomiska, sociala och miljömässiga förutsättningar. Utmaningen är att hållbarhetsaspekten blir en naturlig del av all utveckling och alla affärsmässiga beslut.

**2. Samverkan och samarbete för utveckling av potentialen i mat- och livsmedelssystemet** - projektidéer/-aktiviteter som tydligt är inriktade på att hitta metoder för ökad samverkan. En projektidé handlar om processledning för genomförandet av mat- och livsmedelsstrategin. Utmaningen är att få fler konkreta, strategiska och långsiktiga samarbeten mellan företag, liksom mellan företag och akademi, myndigheter och olika organisationer.

**3. Maritima näringar – mer mat från vatten** – projektidén som tas upp här handlar om en förstudie för att undersöka möjligheter att utveckla företagande med utgångspunkt i ett område som ännu är i sin linda, vattenbruk. Utmaningen är att ta tillvara nya affärsmöjligheter i bland annat miljö- och klimatutmaningarna.

**4. Utveckling av befintliga såväl som nya marknader** - projektidéer/-aktiviteter som tydligt är inriktade på insatser som syftar till marknadsutveckling. Utmaningen som är primär är att öka export och försäljning till marknader utanför Gotland, såväl nationellt som internationellt.

**5. Företagsstöd** – det finns flera former av företagsstöd att söka, bland andra konsultcheckar, mikrobidrag, stöd till företagsutveckling och investeringsstöd. Företagsstöden är viktiga verktyg och smörjmedel för att möta flera av utmaningarna framöver.

I nuläget identifieras ett antal nyckelaktörer som har både intresse och drivkraft för att medverka i projekten. Det är ett medvetet val att inte peka ut projektägare på detta stadium.

## Innehållsförteckning

<b>SAMMANFATTNING</b>	<b>2</b>
<b>1. BAKGRUND</b>	<b>4</b>
<b>2. FÖRSTUDIEN</b>	<b>4</b>
2.1 Uppdraget .....	4
2.2 Målgrupp.....	5
2.3 Gränssnitt mot andra innovationsmiljöer.....	5
2.4 Utgångspunkter för arbetet med förstudien.....	5
2.4.1 Mat- och livsmedelsnäringarnas betydelse för Gotland i korthet .....	5
2.4.2 Regionala styrdokument .....	5
2.5 Tillvägagångssätt för arbetet med förstudien .....	7
2.6 Begrepp i förstudien .....	8
2.6.1 Hållbara livsmedel.....	8
2.6.2 Maritima näringar.....	8
2.6.3 Nyckelaktörer .....	8
<b>3. BEHOVSANALYS</b>	<b>8</b>
<b>4. PROJEKTOMRÅDEN</b>	<b>9</b>
4.1 Hållbara företag – affärsmässighet, attraktiv arbetsplats, miljöhänsyn.....	9
4.2 Samverkan och samarbete för utveckling av potentialen i mat- och livsmedelssystemet .....	10
4.3 Maritima näringar – mer mat från vatten.....	12
4.4 Utveckling av befintliga såväl som nya marknader .....	12
4.5 Företagsstöd.....	14
<b>5. EFTER FÖRSTUDIEN</b>	<b>15</b>
5.1 Organisering 2017-2019.....	15
<b>6. BILAGOR</b>	<b>15</b>

# 1. BAKGRUND

Till följd av regeringens beslut år 2015 att föreslå nya Natura 2000-områden på norra Gotland, och att regeringen samtidigt aviserade vikten av ett fortsatt livskraftigt näringsliv, tillsattes Peter Larsson som statlig kontaktperson för ett särskilt uppdrag för näringslivsutveckling på Gotland. Uppdraget handlade om att, tillsammans med bland annat regionala företrädare, näringsliv och fackliga organisationer, ta fram förslag till insatser för fler jobb och hållbar näringslivsutveckling på Gotland till en sammanlagd summa av 100 miljoner kronor.

Den 20 juni 2016 presenterades slutrapporten *Hållbara Gotland* vid ett seminarium på Wisby Strand Congress & Event, där slutsatserna redovisas. Regeringen gav därefter Tillväxtverket (TVV) uppdraget att samordna insatserna i genomförandet, vilket TVV i sin tur lägger grunden för i genomförandeplanen *Hållbara Gotland. Plan för genomförande av insatser för regional tillväxt och näringslivsutveckling i Gotlands län för perioden 2016-2019*.

Av planen framgår att Tillväxtverket och Region Gotland ”i tillämpliga delar” ska samverka med Länsstyrelsen i Gotlands län, ”särskilt vad gäller insatser med anknytning till landsbygdsutveckling”. Det framgår också att medfinansiering ska eftersträvas, såväl från de europeiska struktur- och investeringsfonderna (vilket innebär jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, havs- och fiskerifonden, regionala utvecklingsfonden, samt socialfonden), annan statlig och kommunal finansiering, samt resurser från det civila samhället eller näringslivet.

I genomförandeplanen finns fem utpekade insatsområden (förstudieområden):

1. Ny industriell utveckling
2. Hållbara livsmedel och maritima näringar
3. Besöksnäring och kultur
4. Digitalisering
5. Kompetensförsörjning

Region Gotland och Länsstyrelsen i Gotlands län ges i genomförandeplanen gemensamt samordningsansvar och huvudmannaskap för förstudien inom området *Hållbara livsmedel och maritima näringar*. Där framgår även att nära samverkan med Gotland Grönt Centrum AB ska ske.

I den indikativa budgeten som finns i genomförandeplanen för området *Hållbara livsmedel och maritima näringar* är de 28,8 miljonerna för perioden (2016-2019) fördelade på 1,44 miljoner kronor år 2016 och 27,36 miljoner kronor för 2017-2019.

## 2. FÖRSTUDIEN

### 2.1 Uppdraget

Förstudien ska ligga till grund för möjliga projektansökningar under perioden 2017-2019. Ansökningarna kommer i första hand att lämnas till Tillväxtverket som ser till att den del av ansökan som ska beslutas av Region Gotland överlämnas dit. Ansökan görs enligt mallen för ansökan om nationella projektmedel och prövas utifrån samma regelverk som gäller för medel för regionala tillväxtåtgärder 1:1.

Förstudien ska enligt Tillväxtverkets genomförandeplan belysa följande frågor:

1. Hur arbete inom respektive innovationsmiljö (insatsområde) ska organiseras och vilka nyckelaktörerna är.
2. Vilka insatser som är prioriterade inom respektive insatsområde, i detta fall *Hållbara livsmedel och maritima näringar*, samt vilka aktörer som ska genomföra dem. Förstudien ska på en indikativ nivå identifiera och beskriva aktiviteter och projektförslag för åren 2017-2019.
3. Möjligheter till medfinansiering från andra finansieringskällor, till exempel det regionala strukturfondsprogrammet för Småland och Öarna, ska ha undersökts och redovisats.

En anpassning av förstudiens ambition har gjorts i dialog mellan Region Gotland, Länsstyrelsen och Tillväxtverket.

## 2.2 Målgrupp

Målgrupper för de potentiella insatser som presenteras i denna förstudie, är företag, organisationer och myndigheter i mat- och livsmedelssystemet.

## 2.3 Gränssnitt mot andra innovationsmiljöer

Det finns helt naturligt en risk att de fem insatsområdena överlappar på en eller flera punkter. Med utgångspunkt i området för Hållbara livsmedel och maritima näringar ger analysen att det är av vikt att ta hänsyn till gränssnitt till vart och ett av de andra insatsområdena. En dialog är påbörjad med både ny industrialisering och kompetensförsörjning, och den bör fortsätta i det kommande arbetet, liksom dialogen med de övriga bör starta. Anledningar till varför gränssnittsbevakning är viktig är bland annat för att undvika dubbelarbete och även möjliggöra så stor tydlighet som möjligt gentemot aktörerna.

## 2.4 Utgångspunkter för arbetet med förstudien

### 2.4.1 Mat- och livsmedelsnäringarnas betydelse för Gotland i korthet

Näringslivet runt mat och livsmedel på Gotland är stort och viktigt. Systemet omfattar huvudområdena primärproduktion, förädling, handel och kund. Totalt beräknas systemets omsättning ligga på 2-2,5 miljarder kronor per år. Nästan 3 900 personer är sysselsatta i de ca 1 500 jordbruksföretagen på ön. Inom förädlingsledet har Gotland flera framgångsrika förädlingsföretag och det finns, bland annat med tanke på produktionen inom primärledet, en stor potential för fler företag att utvecklas. De tio största livsmedelsföretagen på Gotland omsätter 1,5 miljarder kronor per år.

Måltidsaktörerna är viktiga delar av systemet. Restaurangtätheten i Visby är hög och det finns många högkvalitativa restauranger i, men också utanför Visby. 17 restauranger fanns 2016 med på White Guide-listan, varav åtta fanns på landsbygden. Restaurangbranschen sysselsätter ett stort antal personer, dock med stor variation över året. En annan måltidsaktör är den offentliga som i sin roll som kravställare och upphandlare bland annat kan bidra till att flytta fram hållbarhetspositionerna.

### 2.4.2 Regionala styrdokument

Den brett förankrade politiska visionen uttryckt i det regionala utvecklingsprogrammet (RUP) *Vision Gotland 2025* beskriver att "Gotland är Östersjöregionens mest kreativa och magiska plats präglad av närhet, hållbar tillväxt och fylld av livslust". Utgångspunkten för denna förstudie är den under hösten 2016 beslutade strategin *En regional mat- och livsmedelsstrategi för Gotland 2016-2025*, som tagits fram i förankring med aktörer i det definierade systemet för mat och livsmedel (se bild 1). Den regionala

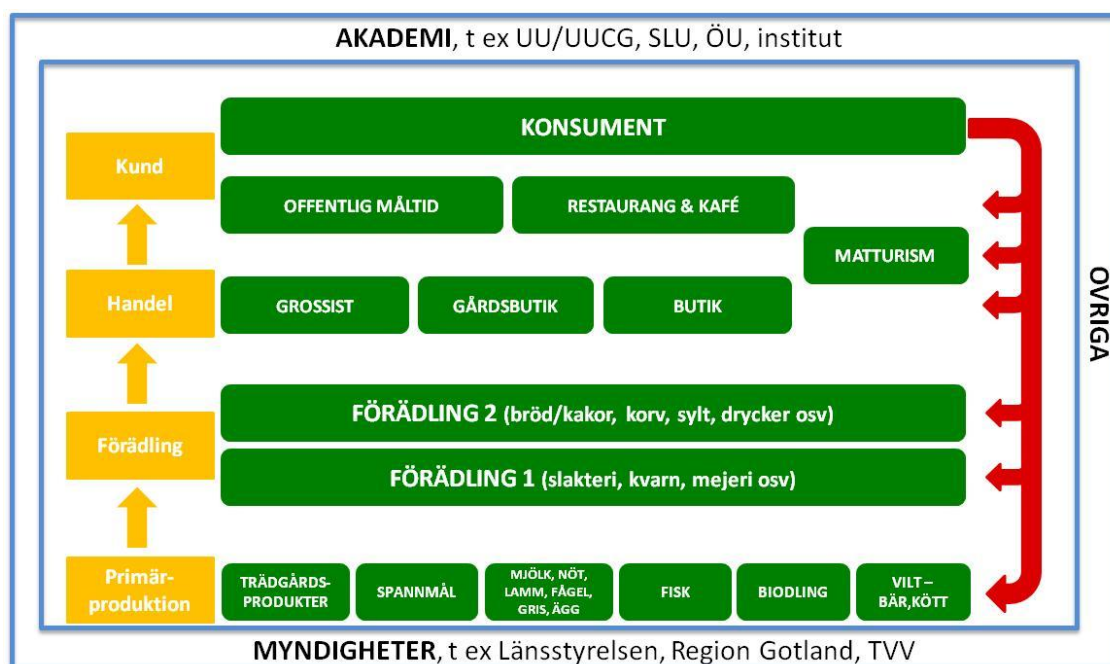
strategin för mat och livsmedel är ett led i att förverkliga *Vision Gotland 2025*. Strategin för mat och livsmedel ska också vara en delstrategi i den kommande regionala utvecklingsstrategin (RUS).

I strategiprocessen för mat och livsmedel på Gotland har ett omfattande kartläggningsarbete gjorts med hjälp av workshops, intervjuer och diskussioner i olika sammanhang. Syftet har varit att identifiera utvecklings- och insatsområden nödvändiga för att ytterligare stärka den gotländska mat- och livsmedelspositionen. Tillsammans med två övergripande perspektiv, hållbar tillväxt och samarbete och samverkan, har sex utvecklingsområden definierats. Dessa områden är beskrivna med bland annat exempel på aktiviteter.

1. Fortsatt varumärkesarbete
2. Omvärldsbevakning
3. Marknadsutveckling
4. Ökad förädlingsgrad
5. Kompetensutveckling och kompetensförsörjning
6. Innovation och produktionutveckling

För att konkretisera mat- och livsmedelsstrategin tas en handlingsplan för genomförandet fram, vilken ska utvärderas och revideras kontinuerligt. Handlingsplanen för strategin är även en del av genomförandet av *Tillväxtprogram för Gotland 2016-2020*, där mat- och livsmedelsnäringarna lyfts fram som ett av två styrkeområden tillsammans med besöksnäringen. Även detta program har beslutats i regionfullmäktige under hösten 2016. Tillväxtprogrammets olika definierade utmaningar för mat- och livsmedelsnäringarna har sin utgångspunkt i den regionala strategin för mat och livsmedel och de definierade utvecklingsområdena.

Ytterligare en utgångspunkt är självklart rapporten *Hållbara Gotland*, vilken analyserat Gotlands utvecklingspotential och definierat olika insatsområden.



Figur 1. Schematisk bild över mat- och livsmedelsystemet

## 2.5 Tillvägagångssätt för arbetet med förstudien

Huvudarbetsgruppen har, enligt genomförandeplanens utpekande, bestått av representanter från Region Gotland och Länsstyrelsen, vilka har en tydlig bakgrund i arbetet med den regionala mat- och livsmedelsstrategin, samt representanter från Gotland Grönt Centrum AB. Denna grupp har arbetat för att skapa en struktur och ram för förstudiearbetet, men inte varken haft eller tagit sig ansvaret att ensamma definiera konkreta projektidéer. Det senare arbetet har istället skett i dialog och diskussion med representanter för de olika delarna i mat- och livsmedelssystemet, vilket beskrivs mer ingående nedan. I arbetet har arbetsgruppen haft kontinuerlig avstämning med LRFs regionordförande.

Under oktober till november månad har hela eller delar av arbetsgruppen, samt i några fall även LRF, mött och diskuterat med tänkbara nyckelaktörer och andra intressenter. Ambitionen har varit att fånga upp olika aktörers behov av utveckling och insatser för att stärka såväl delarna i, som hela mat- och livsmedelssystemet. Nedan diskussioner och möten har genomförts inom ramen för förstudien.

Datum	Aktör(er)/intressent(er)	Syfte
2016-10-04	SLU i Uppsala	Sondera och diskutera SLU:s möjligheter att aktivt bidra till utvecklingen på Gotland
2016-10-18	SP/RISE	Kunskapsutbyte och resonemang om förutsättningar för samarbete
2016-10-18	En grupp från SLU Kött	Kunskapsutbyte och resonemang om förutsättningar för gemensamma aktiviteter framöver
2016-10-25	Almi	Gränssnittet mellan förstudierna Ny industriell utveckling och Hållbara livsmedel och maritima näringar, avseende insatser för livsmedelsföretagen
2016-10-27	SP/RISE	Avstämning av möjlig roll för SP/RISE i framtida samarbete och projekt
2016-11-08 & 2016-11-14	Företag med inriktning grönsaksodling och/eller förädling av grönsaker	Avstämning gällande projektbehov och möjlig samverkan
2016-11-09	Gotlands Slakteri	Avstämning gällande projektbehov och möjlig samverkan
2016-11-09	Uppsala Universitet campus Gotland	Avstämning gällande UUCGs roll och möjlig samverkan
2016-11-17	Företag med inriktning växtodling	Avstämning gällande projektbehov och möjlig samverkan
2016-11-17	Andreas Pettersson och Rolf Gydemo, miljö- och vattenenheten, Länsstyrelsen	Avstämning och diskussion kring projektbehov inom det maritima området
2016-11-23	Representanter för handeln,	Avstämning och diskussion kring

	inklusive grossister	projektbehov
2016-11-21	Challenge workshop/RISE med större förädlingsföretag	Avstämning och diskussion kring projektbehov, specifikt tre utvalda utvecklingsområden
2016-11-28	Gotland regional matkultur ek förening	Avstämning och diskussion kring projektbehov
2016-12-06	LRF Gotland regionstyrelse	Avstämning och diskussion kring projektbehov

## 2.6 Begrepp i förstudien

### 2.6.1 Hållbara livsmedel

Hållbar utveckling är ett begrepp som bygger på Brundtlandskommissionens rapport för trettio år sedan: *"Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov"*.

Världen har ett stort behov av en allt igenom hållbar produktion och konsumtion när det handlar om mat och livsmedel. Hållbara livsmedel är därför ett centralt begrepp för tillväxten inom mat- och livsmedelsnäringarna och stor vikt bör läggas på den förflyttning mot hållbarhet som krävs i alla delar i hela mat- och livsmedelssystemet.

### 2.6.2 Maritima näringar

De maritima näringarna, eller havets näringar, är ett brett begrepp som omfattar såväl direkt mat- och livsmedelsrelaterad verksamhet, men också mycket annat som har med hav, sjö och vatten att göra som hamnar, rederier, rekreation och turism.

### 2.6.3 Nyckelaktörer

Under arbetet med förstudien har diskussioner förts med olika aktörer för att sondera intresse och eventuellt peka ut aktörer som tydligt tar ansvar och har genomförandekapacitet för en eller flera delar av de projektidéer/-aktiviteter som tagits fram. Detta har utmynnat i att förstudien inte pekar ut presumtiva projektägare, utan istället listar ett antal så kallade nyckelaktörer. En nyckelaktör definieras här som en aktör som har väsentlig nytta av att projektaktiviteter genomförs. Aktören kan vara en organisation, förening eller företag, likaväl som akademien eller en myndighet.

## 3. BEHOVSANALYS

Arbetet med *En regional mat- och livsmedelsstrategi för Gotland 2016-2025* har just avslutats och det märks tydligt att det finns ett omfattande behov av insatser för att stärka mat- och livsmedelsnäringarna. Behoven har sammanställts i de olika utvecklingsområdena med förslag på aktiviteter. I *Tillväxtprogram för Gotland 2016-2020* finns angivet ett antal utmaningar med koppling till strategins utvecklingsområden, med avsikten att förtydliga behoven.

Förstudien för området *Hållbara livsmedel och maritima näringar* är det första steget i handlingsplanen för strategin och för tillväxtprogrammets styrkeområde mat- och livsmedelsnäringarna. De projektförslag som redovisas är i vissa delar relativt konkreta, men till övervägande del beskrivs de på en övergripande



nivå som i det fortsatta arbetet med den fullständiga handlingsplanen, måste konkretiseras. Olika projektidéer/-aktiviteter är nedan grupperade i fem projektområden.

Projektområde	Indikativ budget
Hållbara företag –affärsmässighet, attraktiv arbetsplats, miljöhänsyn	5 miljoner kronor
Samverkan och samarbete för utveckling av potentialen i mat- och livsmedelssystemet	7,5 miljoner kronor
Maritima näringar – mer mat från vatten	600 000 kronor
Utveckling av befintliga såväl som nya marknader	6 miljoner kronor
Företagsstöd	10 miljoner kronor

## 4. PROJEKTOMRÅDEN

I presentationen av de fem projektområdena nedan beskrivs området på en övergripande nivå för att visa på ett huvudområde och inriktningen på detta. Det finns också för varje område formulerat ett antal projektidéer/-aktiviteter som ska också ses som inriktningar.

Varje område stäms av mot utvecklingsområdena i mat- och livsmedelsstrategin samt mot utmaningarna i tillväxtprogrammet för att tydliggöra kopplingen till behoven.

I Tillväxtverkets genomförandeplan har Hållbara livsmedel och maritima näringar fått en indikativ budget på 28,8 miljoner kronor, vilket i sin tur nedan fördelats på de fem projektområdena. Utgångspunkten för förstudien är att det med indikativ budget avses en preliminär budget som möjliggör omDispositionering av medel mellan områdena, men också fördelning av medel till nya områden som kan komma att identifieras längre fram.

Där det varit möjligt finns angivet andra möjliga finansieringskällor än de medel som avsatts inom ramen för *Hållbara Gotland*.

### 4.1 Hållbara företag – affärsmässighet, attraktiv arbetsplats, miljöhänsyn

#### Bakgrund, behov och beskrivning

Att arbeta mot ökad hållbarhet är centralt för utvecklingen och tillväxten i företagen i alla delar i mat- och livsmedelssystemet. Detta slås fast redan i *En regional mat- och livsmedelsstrategi för Gotland 2016-2025*. Hållbar tillväxt består av tre dimensioner som så långt som möjligt ska beaktas. Det handlar om affärsmässighet och ekonomiska förutsättningar, om miljön där de 16 nationella miljö kvalitetsmålen, varav *Begränsad klimatpåverkan*, *Ett rikt odlingslandskap*, *Ingen övergödning* och *Giftfri miljö* är några av de mest relevanta, är en viktig grund, samt om sociala aspekter i företagandet, till exempel arbetsmiljö, ledarskap och andra faktorer som skapar en attraktiv arbetsplats där förutsättningarna för jämställdhet och andra mänskliga rättigheter tas tillvara som en resurs. Det finns ett antal frågeställningar av mer eller mindre konkret karaktär, några av dem handlar om utmaningar som att genomföra generationsskiften i företag och om tillgången på vatten av god kvalitet och i tillräcklig mängd samt om Gotland som pilotområde i Sverige för att utveckla konceptet ”fossilfritt kött”.

Analysen visar att det finns behov av en generell kunskapshöjning om innebörden av hållbarhet, men också av metodstöd för att ta de beslut som skapar en förflyttning, både för enskilda företagare, myndigheter och organisationer.

Här nedan identifieras och ramar några av de projektidéer/-aktiviteter in, som det finns behov och önskemål om:

- Fossilfri mat- och livsmedelsproduktion, med utgångspunkt i Gotlands Slagteris planer på att utveckla ett koncept kring ”fossilfritt kött”, som eventuellt kan utgöra modell för andra områden inom systemet men också utgöra ett viktigt pilotprojektområde för Sverige.
- Etablering av olika forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte.
- Metodutveckling för stöd vid beslutsfattande.
- Utbildningsinsatser för höjd kompetensnivå.
- Möta behovet av arbetskraft med relevant kompetens inom till exempel restaurangbranschen, livsmedelsförädlingen och jordbruket.

**Nyckelaktörer** Näringslivsorganisationerna (LRF m.fl) , Almi, Region Gotland, enskilda företag som till exempel Gotlands Slakteri.

### **Utvecklingsområde i mat- och livsmedelsstrategin**

Primärt: **Hållbar tillväxt**

Sekundärt: **Fortsatt varumärkesarbete** – hållbarhetsaspekterna är en styrka att tydliggöra i varumärkesarbetet, såväl för enskilda företag som för hela mat- och livsmedelssystemet;

**Kompetensutveckling och kompetensförsörjning** – en kunskapshöjning om de olika dimensionerna i hållbar tillväxt efterfrågas och behov av utbildning finns. Flera branscher vittnar om bristen på arbetskraft, vilket också har bäring på hållbar tillväxt.

### **Utmaning enligt tillväxtprogram**

Primärt: Att hållbarhetsaspekten blir en naturlig del av all utveckling och alla affärsmässiga beslut

**Omfattning medel – indikativt** 5 miljoner kronor

**Möjligheter till annan finansiering?** Regional- och socialfondsprogrammet för Småland och Öarna, landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet, Leader Gute

## **4.2 Samverkan och samarbete för utveckling av potentialen i mat- och livsmedelssystemet**

### **Bakgrund, behov och beskrivning**

Samverkan handlar om att ha en gemensam syn på vad som behöver göras och att ”dra åt samma håll”. Samarbete innebär att olika parter konkret arbetar tillsammans för att nå gemensamt uppsatta mål – i den löpande affärsverksamheten eller i olika projekt.

Det finns ett tydligt identifierat behov av samverkan och samarbete, inom hela och inom delar av mat- och livsmedelssystemet där akademi och myndigheter tillsammans med näringslivet ingår i den modell som kallas för Triple Helix. Gotland Grönt Centrum AB är projektägare för en pågående förstudie där utvecklingen av en modell för de gröna näringarna är utgångspunkten. Uppsala Universitet campus

Gotland, Länsstyrelsen och Region Gotland har tillsammans genomfört en förstudie kring ett framtida Blått Centrum.

Det finns behov av att samverkan och samarbete utvecklas regionalt, nationellt och internationellt samt att både beprövade och nya former används, att nya konstellationer och plattformar växer fram. En utveckling av samverkan och samarbete med fokus på hela systemet ska också utmynnas i ”praktiska” samarbeten, vilka delvis beskrivs under rubriken 5.4 Utveckling av befintliga såväl som nya marknader.

Här nedan identifieras och ramar några av de projektidéer/-aktiviteter in, som det finns behov och önskemål om:

- Processledning för genomförandet av mat- och livsmedelsstrategin, där det finns behov av en koordinerande och pådrivande funktion. Önskemålet är att funktionen placeras på Gotland Grönt Centrum AB, GGC AB. Länsstyrelsen/Region Gotland tar särskilt ansvar för denna projektidé/-aktivitet.
- Identifiera och utveckla formerna för samverkan enligt modellen Triple Helix, med utgångspunkt från de slutsatser som dras i den pågående förstudie, med finansiering från regionalfonderna, som GGC AB genomfört och avslutar 2016. Slutsatserna från GGC AB:s förstudie kan även utmynnas i andra projektidéer/-aktiviteter som inte direkt är kopplade till Triple Helix. Bland annat ställs frågor kring behov och tillvägagångssätt för omvärldsbevakning och kompetensutveckling.
- Metodutveckling för att skapa förutsättningar och användbara forum för strategisk och kontinuerlig bevakning och analys av omvärlden.
- Identifiera former för samverkan och samarbete mellan styrkeområdena mat- och livsmedelsnäringarna och besöksnäringen som bl.a. ska utmynnas i utveckling av strukturer, erbjudanden och produkter.
- Identifiera arbetsätt som skapar bra förutsättningar för dialog kring utveckling och tillväxt av det gotländska näringslivet på näringslivets villkor. Utveckla verktyg för de regionala myndigheterna för ökad samsyn.

**Nyckelaktörer** LRF, HS, Svenskt Näringsliv, Företagarna, Gotlands Förenade Besöksnäring (GFB), Inspiration Gotland, GGC AB. SLU/UUCG, RISE, Region Gotland, Länsstyrelsen

### **Utvecklingsområde i mat- och livsmedelsstrategin**

Primärt: **Samverkan och samarbete**

Sekundärt: **Övriga områden**

### **Utmaning enligt tillväxtprogram**

Primärt: Att få fler konkreta, strategiska och långsiktiga samarbeten mellan företag, liksom mellan företag och akademi, myndigheter och olika organisationer.

**Omfattning medel – indikativt** 7,5 miljoner kronor, varav 3 miljoner kronor avsätts för processledningen under perioden 2016-2019. Processledningen är egentligen övergripande för alla fem områden.

**Möjligheter till annan finansiering?** Regional- och socialfondsprogrammet för Småland och Öarna, landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet, Leader Gute

## 4.3 Maritima näringar – mer mat från vatten

### Bakgrund, behov och beskrivning

Lönsamheten i det småskaliga kustfisket är svag och antalet yrkesfiskare minskar på Gotland, såväl som i landet i övrigt. Antalet fiskelicenser har på 16 år minskat med 65 procent och år 2015 fanns endast 38 lösta fiskelicenser. Förädling av fisk sker inte i någon stor omfattning. Det är svårt att attrahera nya företagare till yrkesfisket.

Ett område som ännu är i sin linda är vattenbruk eller akvakultur som är ett samlingsbegrepp för odling av djur och växter i vatten. I Sverige odlas fisk, musslor, ostron, räkor, kräftor och alger, varav en del för konsumtionsändamål. Vattenbruk framhålls som en framtidsnäring med stor potential och det finns en nationale strategi som syftar till att ändra inställningen till svenskt vattenbruk hos allmänhet och myndigheter samt som ett politiskt stöd för näringen. Råvaror och förädlade produkter från odlingar är en källa till klimatsmart mat som kan produceras på ett resurseffektivt sätt där en del av de överblivna ekonomibyggnaderna i lantbruken kan användas. Odling i öppna kassar utmed kusten anses tekniskt utmanande och dyrt.

Här nedan identifieras och ramas några av de projektidéer/-aktiviteter in, som det finns behov och önskemål om:

- Förstudie för att undersöka möjligheterna att utnyttja potentialen för hållbar tillväxt i vattenbruket på Gotland och utifrån detta behov utforma nödvändiga projektidéer/-aktiviteter.

De maritima näringarnas behov tillgodoses i övrigt inom övriga projektområden ovan, eftersom det finns samma grundläggande behov inom detta område gällande marknader, omvärldsbevakning etc, som för övriga ingående delar i systemet.

**Nyckelaktörer** Länsstyrelsen, SLU, UUCG, Region Gotland

### Utvecklingsområde i mat- och livsmedelsstrategin

Primärt: **Innovation och produktutveckling** – vattenbruk innehåller ett relativt stort mått av innovation.

Sekundärt: **Hållbar tillväxt** – grundläggande för vattenbruket är att använda och utveckla resurseffektiva system.

### Utmaning enligt tillväxtprogram

Primärt: Att ta tillvara nya affärsmöjligheter i bland annat miljö- och klimatutmaningarna

**Omfattning medel – indikativt** 600 000 kronor

**Möjligheter till annan finansiering?** Havs- och fiskeriprogrammet

## 4.4 Utveckling av befintliga såväl som nya marknader

### Bakgrund, behov och beskrivning

Det finns ett stort och ganska brett behov av utveckling inom flera områden som på olika sätt tangerar varandra och som sammantaget lägger grunden för att utveckla befintliga såväl som nya marknader. Byggstenar för ökad förädlingsgrad är bl.a. en bra omvärldsbevakning som ger underlag för viktiga beslut om den fortsatta utvecklingen i företaget, ökad kunskap om hur ett varumärke byggs och värnas,

möjligheter att använda gemensamma produktionsresurser och kompetensutveckling inom en rad olika områden.

Här nedan identifieras och ramas några av de projektidéer/-aktiviteter in, som det finns behov och önskemål om:

- Varumärkesarbete för att etablera gemensamma kärnvärden och hållbarhet.
- Ökad kunskap för varumärkesbyggande individuellt och gemensamt.
- Strategiska arbeten i praktiken, till exempel kring logistik, marknadsföring, försäljning och med inriktning på marknader både utanför och på Gotland.
- Ökad försäljning på hemmamarknaden Gotland.
- Gemensam utveckling av ”showroom” för gotländskt producerade varor.
- Att följa och ta vara på konsumtionstrender kring nya grödor, produkter och tjänster.
- Att skapa och utveckla gemensamma resurser för förädling, i synnerhet inom områdena nya grödor, trädgårdsprodukter och kött/chark.
- Ge förutsättningar för gemensamma plattformar och resurser för produktutveckling.
- Utveckling av automation inom livsmedelsförädlingen.
- Kompetensutveckling för alla delar i systemet. En del av preciseringarna inom detta område kommer att komma ut av den förstudie som GGC AB, genomför och avslutar 2016, varav vissa projektaktiviteter kanske ryms inom andra områden i Hållbara Gotland, till exempel Kompetensförsörjning. Vissa av preciseringarna kan komma att styras till andra finansieringskällor, t.ex landsbygdsprogrammet eller Leader Gute.

**Nyckelaktörer** LRF, Hushållningssällskapet (HS), Svenskt Näringsliv, Företagarna, Gotlands Förenade Besöksnäring (GFB), Inspiration Gotland, GGC AB, SLU/UUCG, RISE, Region Gotland, Länsstyrelsen, Almi, de större livsmedelsföretagen

### **Utvecklingsområde i mat- och livsmedelsstrategin**

Primärt: **Marknadsutveckling** – sammantaget ska effekten av flera av idéerna/aktiviteterna leda till marknadsutveckling; **Omvärldsbevakning** – kunskap om hur omvärldsanalys kan användas är ett viktigt verktyg; **Fortsatt varumärkesarbete** – tillvaratagande och utveckling av befintliga och utveckling av nya varumärken är ett viktigt verktyg; **Innovation och produktutveckling** – utveckling av metoder, nya grödor, produkter och tjänster är viktiga verktyg; **Ökad förädlingsgrad** – öka förädlingsgrad omfattar såväl råvaror som tjänster och är viktiga verktyg; **Kompetensutveckling och kompetensförsörjning** – preciseringar kring behov av kompetensutveckling och genomförande av aktiviteter är viktiga verktyg

Sekundärt: **Hållbar tillväxt** – kunskapshöjande insatser inom ovanstående områden

### **Utmaning enligt tillväxtprogram**

Primärt: Att utveckla förhållningssättet till det inom mat och livsmedel starka varumärket Gotland, som många är beroende av; Att stärka företagens affärsmässiga beslutsfattande med utgångspunkt från omvärlds- och marknadsorientering; Att skapa förutsättningar för att avsätta resurser, inklusive tid, för

analys och utveckling; Att ta tillvara nya affärsmöjligheter i bland annat miljö- och klimatutmaningarna; Att öka export och försäljning till marknader utanför Gotland, såväl nationellt som internationellt

**Omfattning medel – indikativt 6 miljoner kronor**

**Möjligheter till annan finansiering?** Regional- och socialfondsprogrammet för Småland och Öarna, landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet, Leader Gute

## 4.5 Företagsstöd

### Bakgrund, behov och beskrivning

Tillväxten i företagen drivs och finansieras till allra största delen av företagen själva. Offentliga stöd är dock ibland nödvändiga smörjmedel för att en satsning eller investering ska bli genomförd, och ibland handlar det om att tidigarelägga tidpunkten för investeringen.

Beroende på typ av verksamhet, typ av företag och typ av satsning så går det att söka stöd från olika typer av finansiering. Medel som tillgängliggjorts inom ramen för Hållbara Gotland styrs av en förordning (EU nr 1407/2013) som inte medger stöd till primärproduktionen inom jordbruks-, fiske- och vattenbrukssektorn. Med primärproduktion avses insatser för att förbereda en produkt för försäljning, och försäljning i första ledet. För företag inom primärproduktionen finns medel för företagsstöd att söka inom landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet hos Länsstyrelsen.

Syftet med företagsstöd under förordningen (EU nr 1407/2013) är att främja en hållbar tillväxt och ökad konkurrenskraft i små och medelstora företag på Gotland och därmed en hållbar regional tillväxt. Enligt den av Region Gotland definierade riktlinjen för stöd till små och medelstora företag så är målsättningen att beviljade stöd skall bidra till att uppnå nedanstående mål i *Tillväxtprogram för Gotland 2016-2020* inom utvecklingsområdet företagsfrämjande.

- Gotland skall vara ledande när det gäller idéutveckling, entreprenörskap och nyföretagande.
- Gotländska produkter ska marknadsföras och säljas i olika delar av världen.

### Stödformer för företag

Det finns flera olika former av stöd till företag och det är förordning SFS 2015:210 som styr vilka belopp och procentsatser som gäller:

- **Konsultcheckar** för inköp av externa konsulttjänster avseende produktutveckling, marknadsföring och kompetensutveckling. Stöd kan beviljas upp till 150 000 kr och max 50 procent av kostnaderna.
- **Mikrobidrag** för nystartade företag avseende kostnader för produktutveckling, marknadsföring och kompetensutveckling. Stöd kan beviljas upp till 30 000 kr och max 50 procent av kostnaderna.
- **Stöd till företagsutveckling** beviljas avseende kostnader för produktutveckling, marknadsföring och kompetensutveckling. Stöd kan beviljas upp till 1 800 000 kr och max 50 procent av kostnaderna.
- **Samverkansstöd** mellan tre företag som skapar ett mervärde som annars inte skulle uppstå och avser kostnader för produktutveckling, marknadsföring och kompetensutveckling. Stöd kan beviljas med upp till 500 000 kr per ingående företag och max 50 % av kostnaderna.

- **Investeringsstöd** beviljas vid etablering av ny verksamhet på Gotland eller expansion av befintlig verksamhet som bedöms generera nya arbetstillfällen. Stödet beviljas med upp till 1 800 000 kronor och max 25 procent av kostnaderna.

**Nyckelaktörer** Företag och deras organisationer

**Utvecklingsområde i mat- och livsmedelsstrategin**

Primärt: Samtliga utvecklingsområden

**Utmaning enligt tillväxtprogram**

Primärt: Samtliga utmaningar

**Omfattning medel – indikativt** 10 miljoner kronor

## 5. EFTER FÖRSTUDIEN

Förstudien är, som redan nämnts, en första ansats till handlingsplan för mat- och livsmedelsstrategin. Arbetet med att komma vidare till en annan konkretiseringsfas, med fortsatt bearbetning av tänkbara ansvariga genomförare av projektidéer och –aktiviteter, tar därefter vid. I ett första skede bör en prioritering av några projekt göras, där det idag finns långt komna planer och även tänkbara projektägare. Ett av de tydligaste projekten som kommer att prioriteras är processledningen för genomförandet av mat- och livsmedelsstrategin.

### 5.1 Organisering 2017-2019

Näringslivsrådet, som är en befintlig grupp kopplad till Region Gotland, byter namn till Tillväxtråd och får som fokus att säkra och bevaka genomförandet av tillväxtprogrammet. Knutna till Tillväxtrådet kommer ett antal utskott, eller referensgrupper/styrgrupper, att vara. Dessa ska spegla och ge möjlighet att styra utvecklingen inom bland annat styrkeområdena. Det betyder att det ska finnas ett utskott för mat- och livsmedelsnäringarna.

Inriktningen är att detta utskott ska bestå av representanter för alla delar av mat- och livsmedelssystemet. Utformningen av gruppen och uppdragsbeskrivningen kommer att göras snarast möjligt.

Uppföljning av förstudiens slutsatser kommer att göras inom denna grupp tillsammans med processledaren.

## 6. BILAGOR

- En regional mat- och livsmedelsstrategi för Gotland 2016-2025
- Tillväxtprogram för Gotland 2016-2020
- Rapport Hållbara Gotland
- Riktlinjer för beviljande av stöd till små och medelstora företag för perioden 2016-2020 (förväntas beslutas december 2016)